

ÇOCUK KİTAPLARI SORUNU

Dr. Enise KANTEMİR(*)

Çocuk Edebiyatı (yazını) bugün Dünya çapında bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Tahran'da 1975'te toplanan ve çeşitli 22 ülkeden gelen 30 kadar temsilcinin «Çocuk Edebiyatı nasıl olmalı?» sorununu tartışması bu gerçeği açık bir biçimde gözler önüne sermektedir.

Bu soruna çağdaş uygarlık düzeyinin koşullarına uygun bir tutum ve anlayışla eğilmek gerekmektedir. Bunun için başta Devlet olmak üzere, çeşitli meslek kuruluşları, yaynevleri ve ozanlarımız Çocuk Edebiyatı konusuna gereken önemi vermek zorundadırlar.

Bu konuda, bir inceleme ve araştırma yapılmalı ülke düzeyinde öğretmen, öğrenci, veli, yazar ve yaynevlerine yönelik çeşitli anket uygulamaları yapılmalı ve bulguların ışığında ortaya çıkan sorunlar, düzenlenecek seminerlerde ilgililerce tartışılmalı ve çözüm yollarına gidilmelidir. Gene bu bulguların ışığında çocuklarımızın okuma ve öğrenme konusundaki ilgileri, zevkleri tespit edilmelidir.

Çocuk yayınları, eğitici, okuma ve giderek yazma zevkini geliştirici, çocukta olumlu davranış değişikliği yaratıcı nitelikte olmalıdır. (Fiziksel, ruhsal, sosyal yönden gelişmeler sağlamalıdır.)

Gene başta Devlet olmak üzere edebî (sanat) değeri olan çocuk yayınları desteklenip ülke düzeyinde sergilenmeli, radyo televizyon, gazete ve dergi gibi göze ve kulağa hitap eden araçlarla bu sergilenme en kısa süre içinde yaygınlaştırılmalıdır.

Bugün «muzur yayınları» diye nitelenen yalnız kazanç sağlama amacı güden ve hiçbir eğitici, öğretici ve sanat değeri olmayan yayınlardan çocuklarımızı korumak için bunların karşısına, her yönüyle, baskı mizanpaj kağıt, resimleme, kapak, dil ve anlatım (biçim ve içerik) yönünden ve edebî değeri olan yayınlar çıkarmak suretiyle çıkma-
lı, zararlı etkileri yokedilmelidir.

(*) Dr. Enise Kantemir, Güzel Sanatlar Eğitimi Kürsüsü.

Türk Edebiyatının ve Dünya Edebiyatının seçkin eserleri özüne sadık kalınarak çocuk düzeyine uygun bir anlatımla sadeleştirilerek ve kısaltılarak yeniden ele alınmalı ve yayınlanmalıdır.

Yazarlarımız ve ozanlarımız, Çocuk Edebiyatına en güzel, çeşitli türde (öykü, masal, fıkra, şiir, güldürü, v.b.) eserlerini vermek üzere harekete getirilmeli ve özendirilmelidir. Bunun için de ödüllü yarışmalar düzenlenmelidir.

Biçim ve içerik (baskı, resim, kağıt, cilt, dil ve anlatım) yönünden en iyisi ve en güzeli yapılmalı ve ölçüler saptanmalıdır. Çocuk kitapları ülke düzeyinde yaygınlaştırılmalıdır. Bakanlık yada ilgili kuruluşlarca çocuk dergileri (haftalık, aylık) ayrı ölçülere göre yayınlanmalıdır.

Çeşitli türleri kapsayan çocuk eserleri dizisi en iyi en güzel ve en kaliteli bir biçimde Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür Bakanlığının yetkili uzmanlarının ve yazarların işbirliğiyle çıkartılmalıdır. Özellikle öğretmen yetiştiren eğitim kurumlarında «Çocuk Edebiyatı» dersine gereken yer ve önem verilmelidir.

Kütüphanecilerin ve uzmanların işbirliğiyle Çocuk kitapları katalogları ve bibliyografyaları düzenlenmelidir.

Bütün bunlar, çocuğun gelişim evreleri, gelişim düzeyi gözönünde tutularak hazırlanmalıdır.

Bu konuda, inceleme ve araştırmaya, sürekli kurslar ve seminerler düzenlenmesine şiddetle gereksinme vardır. Yazar-(editör) yayıncı, ressam, eğitmen (ruh bilimcisi) çocuk kitapları hazırlama çalışmalarında işbirliği yapmalı ve nitelikli çocuk kitapları standartlarını ortaklaşa saptamalıdır.

Çocuklarda eğitici yönden sağlıklı davranış değişikliği geliştiremeyen ve sanat değeri olmayan, okuma zevki ve ilgisini veremiyen, çocukları, vurucu kırıcılığa yönelten piyasa çocuk kitapları yerine kendi tarihimizden, Halk Edebiyatımızdan alınacak seçkin örneklerin sanat değeri bozulmadan çocukların anlayış düzeyleri dikkate alınarak çeşitli türlerde hazırlanmalı ve süratle yayınlanmasına gidilmelidir. (Battal Gazi, Köroğlu, Karacaoğlan, Yunus Emre, Nasrettin Hoca v.b.... örnekler)

Özellikle, bu vatanın yarınlarnı hazırlamak yolunda bir ömür boyu çalışmış yada canlarını bu uğurda vermiş (örneğin N. Kemal gibi) milli kahramanlarımız çocuklarımıza tanıtılmalıdır.

Gene çocuklarımıza Atatürk ilkelerini benimsetici eserlere bu yayınlar arasında en başta yer verilmelidir.

Bütün bu eserler, milli eğitimin amaçlarını ve okulun amaçlarını gerçekleştirecek bir doğrultuda olmalı ve ders kitaplarını desteklemelidir.

Çocuk Edebiyatının Tanımı, Evreleri, Genel Niteliklerine öncelikle değinmek ve çocuk edebiyatı deyimini açıklamak ve sonra da bu edebiyat alanına giren eserlerin genel niteliğine bir göz atmak gerekmektedir.

Çocuk edebiyatı deyimi iki sözcükten oluşmaktadır. Çocuk ve Edebiyat. Önce edebiyat sözcüğü tanımını verelim : Edebiyat : Söz ve yazı ile yapılan ve insanlarda güzellik heyecanı uyandırmak olan sanattır.

Türkçe Sözlük'te ise : «Edebiyat, düşünce, duygu ve hayallerin söz ve yazı ile güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanatı»dır.

Çocuk Edebiyatı deyiminin kapsamını açıklamak için çocuk kavramını da belirtmek gerekecektir.

«Çocuk» denilen varlık yaşam süresinin belli bir aşamasını yaşayan, kendine özgü nitelikleri olan duygu ve düşünce dünyası yönünden yetişkinlerden ayrıcalık gösterir.

Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü : Çocuğu, «iki yaşından erinlik çağına dek süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu» yada «henüz erinlik dönemine erişmemiş kız yada erkek» diye tanımlamaktadır.

Eğitim Terimleri Sözlüğü'nde ise çocuk «bebeklik çağı ile erinlik arasındaki gelişme döneminde bulunan insan» diye tanımlanıyor. Psikolojik ve biyolojik araştırmalar, bebeklik ile erinlik (ilk gençlik) çağları arasında yer alan çocukluk çağının :

1. İlk çocukluk çağı 2- 6 Oyun çağı
2. İkinci » » 6-12 Okul çağı
3. Son » » 12-14 Ergenlik öncesi - orta okul çağı

yaşlar olmak üzere üç bölüme ayrıldığını göstermektedir.

2-6 yaşlarını içeren ilk çocukluk çağına oyun çağı, 6-12 yaşlarını içeren ikinci çocukluk çağına okul çağı, 12-14 yaşlarını içeren üçüncü çocukluk çağına erinlik çağı denmektedir.

Bu açıklamalar bize, Çocuk Edebiyatının 2-14 yaşları arasındaki çocukların gereksemelerini karşılayan bir edebiyat olduğunu göstermektedir. Bu gerçekten giderek öykü, masal, roman, gezi, anı, biyografi, güldürü, şiir türünde yazılan, gene fen ve doğa olaylarını anlatan yazılar çocuk edebiyatını oluştururken en güzelinin, en iyisinin en etkili bir biçimde verilmesi göz önünde tutulmalı ve usta yazarlarca kaleme alınmalı ve üstün sanat niteliklerini taşımalıdır. **Yarının sorumluluğunu yükleneyecek olan gençlerimizi, iyi yetiştirmek istiyorsak daha çocukluk yıllarından itibaren onlara verilecek eğitimin nicelik ve niteliğine önem vermeliyiz.** Bu ise çocuğun daha başlangıçtan (ilk yaşlardan) kitapla iyi ilişki kurabilmesine bağlıdır. Onun tanıyacağı ilk kitabının resimli çocuk kitapları olacağına göre bu tür kitaplara önemle eğilmemizi gerektirmektedir. Çocuk kitaplarının ne ve nasıl olması gereği, anne-baba ve öğretmenlerce iyi bilinmelidir. Yapılan araştırmalar ülkemizde 1960'lardan sonra resimli çocuk kitaplarına gerçek bir biçimde eğilindiğini göstermektedir.

Günümüzde eğitime, ve psikolojik açıdan çocuğa bütün dünyada bir ilgi gösterilmiştir ve çocuk psikolojisi başlı başına bir disiplin olarak ele alınmıştır.

İşte çocuklar, resimli kitaplarla karşı karşıya bırakılırken onların ortak ruhsal gereksinmelerini de dikkate almak gerekir. Özellikle, **çocuğa kitap seçerken bu gereksinmeleri bilmekte yarar vardır.** Bunlar, güven duygusu, (maddî, akli, sevme ve sevilme) başarıma, bir gruba katılma, oyun ve güzel'den zevk alma estetikdir. Bu, dünyada güzelliği aramağa kadar gider. Çocuktaki estetik duygu karşılaştığı örneklerle geliştirilmeli ve başarılı ve güçlü eserlerle onları karşı karşıya getirebilir.

1-7 yaşları arasında çocukların ilgi duydukları konuları çok iyi bilmek gerekir; çocuklarda çevreye duyulan ilgi, görme, dokunma, tatma, duygular yardımıyla gittikçe gelişir. Yürümeden sonraki aşama konuşmadır. Sözcük tekrarları önemlidir. Beş yaşına kadar çocuk tekerlemeleri, basit peri masallarını, konuşan hayvanları içeren doğa ve hayvan öykülerini sever.

6-7 yaşlarında çocuklar, rüzgâr, kuşlar, çiçek ve ağaçlara ilgi duyar. Yetişkinlerin yol göstericiliğine bağlı olan çocuğu çok iyi tanımak gerekmektedir.

Çocuk kitabı, çocuğun ilgi ve gereksinmelerini karşılayan ve zevkle okuyacağı sanat değeri olan yapıttır.

Çocukluk dönemi çeşitli etkilere ve biçimlendirmelere (formasyona) en açık ve yatkın bir dönemdir. Bu nedenle (kısıtlılığı nedeniyle) en iyi eserlerle çocuğu karşılaştırmalıdır. Çocuk Edebiyatı bütün değer yargılarını taşır ve türlerini içerir. Burada çok önemli olan bu öge de dildir.

Resimli Kitap (1-7 yaşları arasındaki çocuklar için yazılan kitaplardır. Çocukların ilk tanıdıkları kitaplar olan bu resimli kitaplar işitme ve görme duyularıyla çocuğa seslenirler. Çocuğa okunan tekerleme yada basit sözcüklü kısa cümleler, çocuğun kulak aracılığıyla bilgi toparlamasına, resimler de görme yoluyla işittiklerini değerlendirmesine yardımcı olur. Resimli kitapları yaş gruplarına göre şöyle okutmak yerinde olacaktır.

1. 2-3 yaşları arasındaki çocuklar için hep resim olan hiç metne yer vermeyen kitaplar, çocuğun çevresinde gözüyle tanıdığı eşyayı, oyuncakları, hayvanları içeren kitaplar, sağlam yapılı olmalıdır.

2. 3-5 yaşları için : Resimler ve konular basit fakat bir öykünün özelliklerini taşıyabilir. Metin kısa olmalı, resimlemeye çok yer vermeli. Ciltleme sağlam olmalıdır.

3. 6-8 yaşlar için : Okula başlama yada okul çağıdır. Çocuk okuma ve yazmaya çalışmaktadır. Çocuğun artık çevre ve dünya hakkında bilgisi vardır, Bu grup için yazılan kitapları ikiye ayırabiliriz.

a. Çocuğun kendisinin okuyacağı kitaplar.

b. Çocuğa okumak için kitaplar.

6-8 yaş için metin uzunca olabilir. Bu yaş grubu için konu-olay ve karakterler önem kazanmıştır.

Konu — Hareket ögesi taşınmalı ve gelişme göstermelidir.

Karakterler — Çocuklar, yetişkinler, kişilik verilen hayvanlar, eşya ve makineler diye sıralanabilir.

Dil ve Üslup — Kulağa hoş gelen ahenkli bir söyleyiş esastır. Mecaz-sanatı olmamalı, dilbilgisi açısından yanlışsız, kurallı cümle özneyüklem ilkesine uyulmalıdır.

Resimlendirme : Ressam, çocuk gözüyle resme bakabilmeli ve çocuğa kitabı sevdirebilmelidir. Başarılı bir çocuk kitabı sevme ile olacaktır. Resimler hareket ve çeşitlilik unsuru taşınmalıdır. Ayrıntılar bütünü tamamlamalı resimde mizah ögesi yaşdüzeyine uygun olmalı. Karikatür biçimi çizgilerle yapılanları bu yaştaki çocuklar kavrayamazlar.

1. Resimlerin hazırlanışında bütünlük ve birlik ilkesi önde gelir. Süreklilik taşınabilir parça-bölük olmamalı.

2. Eskiçiler gruplar halinde olmalı sonra birleşmeli.

3. Eskiçiler metin içine eşit dağıtılmalı.

Sayfa düzeni de önemlidir. Ressam baskı tekniğini iyi bilmeli.

4. Resim-metin ilişkisi iyi kurulmalıdır. Resim kalıplaşmış havadan kurtarılmalı, çerçevesiz olmalı.

5. Renkte önemlidir. Ama asıl önemli olan çizgilerin gücüdür. Çünkü siyah-beyaz renkle de başarı sağlanır. Çocuğun resimli kitabı beğenip sevmesi ve önce buna bakmaya özendirilmesi temel ilke olarak bilinmelidir. Çünkü çocuk, kitabı, okuma bilmediğine göre resim açısından kendine göre beğenecek ve değerlendirecektir.

Çocuk kitaplarının genel niteliği ne olmalıdır? Çocukluk çağının ruhsal özelliklerini iyi bilen yazar ve ressamın işbirliğiyle ortaya konacak çocuk kitapları kuşkusuz daha başarılı olacaktır.

1. Çocuk kitapları, çocuğun gelişme düzeyine uygun konuları işlemeli.

2. Dili yalın, kavramları açık ve seçik olmalı.

3. Konular ilgi çekici biçimde sunulmalı, eğlendirici, öğretici ve düşündürücü olmalı.

4. Konunun işlenmesi, bilim verilerine ve evrensel ahlâk kurallarına uygun olmalı.

5. İnsanı ve çevresini gerçekçi açıdan tanıtmada, yurt sevgisini, insan sevgisini ve yardımlaşma duygusunu güçlendirici olmalı.

6. Çocuğun kendini tanımasına, kişiliğini geliştirmesine katkıda bulunmalı.

7. Denemeci, araştırmacı, eleştirici (özgür düşünceli insan) yetiştirme amacı göz önüne alınarak yazılmalıdır.

Çocuk yayınları toplumun sosyal, ekonomik, kültürel sistemi ile yakından ilişkilidir ve karşılıklı olarak birbiriyle etkileşim halindedir.

Çocuk kitapları, eğitim konusunda en önemli araçtır. Bunların dil, anlatım ve içerik yönünden amaçları da eğitimin amaçları doğrultusunda olmalıdır. Eğitimin amacı, çocukta olumlu davranış de-

ğişikliği geliştirmek ve davranış düzeyinde kullanabilir bilgiler kazandırmak olduğundan, işte bunlara araç görevinde olacak kitapların da dil, anlatım ve içerik yönünden aynı amaca yönelik olması gerekir.

Çocuk kitaplarında (yayınlarında) dil anlatım ve içerik yönünden sanat değeri bulunması temel bir nitelik olarak kabul edilmelidir.

Bu genel doğrultulardan hareketle önce içerik yönünden sanatçıyı, katı delillerle sınırlandırmayan ve gerekli görülen ilkeleri belirleyebiliriz.

I. İçerik yönünden : Çocuk yayınları içerik yönünden :

1. Yaşantıyı etkileyen, çocuğun kişiliğini, kişisel yaratıcı ve yapıcı güçlerini geliştiren,

2. Toplumun değişen değer yargılarını kapsayan,

3. Çocuğa insanı, doğayı, yaşamayı sevdiren,

4. İnsanı gerçekçi bir biçimde ele alan (zayıf ve güçlü yönleriyle çelişkileriyle olduğu gibi gösteren).

5. Çocuğun okuduğu kitaplardaki kahramanlarla özdeşim yaptığı gözönüne alınarak : Acıma, iyilik, korku, dehşet, kin, kahramanlık, fedakarlık v.b. konularla, insanüstü, gerçek ötesi kavramları iyi ve yerinde kullanan, abartmayan, sağlıklı bir duyarlılığı geliştiren.

6. Güldürünün (mizahın) çocuk psikolojisindeki önemi göz önünde tutularak çocuk kitaplarında bu ögeye geniş yer veren,

7. Din ve ırk üstünlüğü, bağnazlık, kadercilik gibi ön yargıları işlemeyen, akılcı olan,

8. Çocuğa kavratılmak istenilen ana fikri bir ders, bir ibret şeklinde vermeyip, bunu sezinleten,

9. Çocuk düşüncesinin somuttan soyuta ve yakın çevreden uzağa doğru geliştiğini göz önüne alan,

10. Çağdaş bilim, teknoloji ve düşünceden geleceğe uyum yapmak üzere araştırmacı, düşünen insanlar yetiştirmeye yönelik olan,

11. Çocuğa güven, sevme, iyilik, güzellik (estetik) cesaret, hoşgörü, sorumluluk, gerçeklik gibi duygularının gelişmesine yardımcı olan.

12. Çocuğun toplumun bir bireyi olduğu ondan soyutlanamayacağı bilincini veren, kendine ve topluma yabancılaştırmayan niteliklerde olmalıdır.

II. Dil ve Anlatım Özellikleri Yönünden Çocuk Yayınları :

1. Arı, yalın, gelişen, özleşen dil doğrultusunda olan dilimizde karşılığı bulunan yabancı sözcükleri kullanmayan,

2. Doğal ve yalın olan, akıl tadını veren ve dil beğenisini geliştiren,

3. Çocuğun kendi dil düzeyinden başlayıp sözcük dağarcığını zenginleştiren,

4. Anlatımda çocukların anlayış güçlerine, yaş ve yaşam düzeylerine uygun kavramları kullanan, özellikleri taşınmalıdır.

Biçim (Dışyapı) Özellikleri : Boyut, kağıt cinsi, sayfa düzeni (mizanpaj) hurufat, yazım ve noktalama işaretleri, resimler, kapak (cilt).

Boyut : İçerik ile uyumlu olmalıdır. Taşınır olmalıdır. (hacim ve ağırlık yönünden) 16 x 23 cm. büyüklüğünde olması normaldir. Kitaplık düzenlemesine elverişli büyüklük olmalı.

Kağıt cinsi : Mat, dayanaklı (ikinci hamur) ve kaliteli olmalı. Sayfa düzeni (mizanpaj) normal aralıklı (marjlar) bırakılmalı, Sayfalar çift sütun yerine tek sütun üzerine düzenlenmelidir. Resim ya da fotoğrafla sayfa düzeni uyum sağlamalıdır.

Hurufat (Harfler) : Harflerin boyu 1, 2, 3, sınıf için 12 puntodan büyük, 4. 5. sınıf öğrencileri için 10 puntoluk harfler kullanılmalıdır.

Yazım ve Noktalama işaretleri : Dilbilgisi ve yazımda hata olmamalı. Yazımda (imlâda) birlik sağlanmalı, noktalama kurallarına uygun olmalıdır.

Resimler : Konuya uygun açık ve anlaşılır olmalı. Resimle metin, sayfa düzeninde birlik ve bütünlüğü sağlamalı. Neşeli, sempatik ve güldürücü ve düşündürücü olmalı. Resimlerin üç fonksiyonu :

a) Süsleyici, b) Metini açıklayıcı ve yorumlayıcı, c) Tamamlayıcı olmaktadır.

Resimlerin fonksiyonu : Resimlerin kitabı istekle okunabilir hale getirilebilmesi, ilgi çekici ve öğretici olabilmesi için başarılı bir biçimde düzenlenmesi gerekir. Çizgi sulu ve yağlı boya resimler, diyaframlar, haritalar ve fotoğraflar olmak üzere çeşitleri vardır.

1. Sayfayı süslemek
2. Metni yorumlamak ve açıklamak
3. Metni tamamlamak

Belirli bir kitap için tasarladığımız resimlerin planını yaparken bu üç esas fonksiyondan hangisinin müsveddeye uygun düştüğünü tayin etmek çok önemlidir. Çoğu kez konu ve içerik gerekli resimleri saptar. Ressam ya da resim iş direktörü, eğitim danışmanı ya da yazarla fonksiyona göre en iyi resimleri seçer diğer bir deyişle hangi çeşit resimlerin kitaba konması gerektiğine karar verir.

«Kitap ressamı, bir kitap metninin ve resimlerinin çekici, anlaşılır ve mantiki bir biçimde düzenlenmesi olarak tanımlanan mizanpaj' da dahil olmak üzere, grafik sanatların her çeşidini tanımalıdır. Eğer resim işleri direktörü bir direktif vermemişse, punto ve tip yönünden en uygun harflerin nasıl seçileceği hakkında bir fikir sahibi olmalıdır»*

İyi çocuk kitapları resimlendirilmesinin önemli temel ilkelerini belirtmekte yarar vardır.

1. Metnin hazırlanışında olduğu kadar resimlerin hazırlanışında da çocuğun, gelişim evreleri gözönünde tutulmalı ve çocuklara özgü gelişme özelliklerini de dikkate alarak çocukların yaşadıkları çevre ve deneyler gözönünde tutulmalıdır. Böylece resmin eğitsel değeri ve yazıyı etkileyici gücü azaltılmamalı bilakis etkinlik kazandırılmalıdır.

2. Resimdeki öğelerin ve anlam çıkarılacak hareketlerin konuyla birlik ve bütünlük sağlanmalı ayrıntılar da gerçeğe uygun olmalı ve iki biçimde yorumlamaya çocuğu sürüklememelidir. Resimlerin yorumlanması için gerekli öğelerin sayısı az olmalı ve gene hareket ögesi (yeni fikir anlatmak için kullanılan değişik hareketler) az sayıda olmalıdır.

3. Renkler gerçeğe uygun olmalı, resmin kendine özgü çekiciliğini ve resmin anlatım gücünü artıracak nitelikte olmalıdır.

4. Resimlerin altındaki yazılar onların yönünde birlik ve bütünlük içinde olmalı ve resimle anlatılamayan bilgilerin verilmesine yardımcı olmalıdır ve özellikle resimlerin mesajını genişletmek ve nitelikle için kullanılmalıdır. Metni tekrarlamaktan kaçınılmalıdır.

(*) Eğitim Malzemelerini Hazırlamada Yazarın El Kitabı, Ankara 1962, s. 148.

Öykülerdeki resmin altı yazıları ana noktaları ya da olayları belirlemek için kullanılırken ilgi çekiciliğini de sürdürmeli ipuçları vermeli ve resimlerin yorumlanmasına yardımcı olmalıdır.

Resimlerle metin arasındaki genel oranın düzeni ne olmalıdır? Bunun için kesin bir formül yoktur. Önemli olan resimle yazılı malzemenin potansiyelini aktarmada etkin bir yardımcı olmasıdır.

Okuyucunun yaşı, okul öncesi çocuklar için tamamen resimli olan çocuk kitapları, okumaya yeni başlayan çocuklar için yani (erinlik çağı başında) dörtte üçü resme, dörtte biri metne ayrılabilir. Olayları işleyen malzemelerde üçte biri ya da yarısı resimlere ayrılabilir.

İç yapı (muhteva)

Konu, tema, plan, kahramanlar, üslup ve dil bir eserin iç yapı özelliklerini oluşturur. Bir kitap dış yapı (biçim yönünden olduğu kadar iç yapı yönünden de başarılı olmalıdır.)

Konu : üzerinde söz söylenen yazı yazılan düşünce, olay ve duruma denir. (Türkçe Sözlük, 1974)

Konu, ilgi çekici olmalı. Çocuk kitapları yazınında konu seçimi çok önemlidir. Yazarın çeşitli yaşlardaki çocukların okuma eğilimlerini bilmesi kitaba duyulacak ilgi açısından önemlidir. Konuların, çocukların öz yaşantılarıyla ilgili olması ve gerçeğe uygun düşmesi istenebilir.

Çocuk kitaplarının konuları çocuklarda güldürü duygusunu geliştirmeli onları eğlendirip dinlendirirken düşündürmelidir; ve görüş geliştirmelerini sağlamalı. Hatta olumlu davranış değişikliğini geliştirmelidir. Çocukta güven duygusunu arttırmalı, sağlam ve geçerli inançlar aşılamalı, ulusal değerlere ve demokratik yaşayış biçimine güvenlerini ve saygınlığını arttırmalıdır.

Çocuk kitaplarında hareket unsuruna yer verilmelidir. Hareketli olaylar ve hayat durumlarını tasvir eden çocuk kitapları onların ilgilerini artırır.

Bütün eserlerde olduğu gibi çocuk kitaplarında da konuyu oluşturan düşünce olay ve durum gibi öğelerin tema ile ilişkisi söz konusudur. Konunun tema ile bağlantısını sürdürerek gelişmesi gerekir.

Tema, metinde ya da yapıtta belirtilen temel düşünce ve görüşle özellikle ana yönelimlere denir. Yazar kitabında ya da metninde hangi konuyu hangi türde işlese işlesin önemli olan çocuklara (okurlara) hangi düşünce ve görüşleri vermek onlarda hangi tavır ve alışkanlıkları geliştirmek istediğini açık ve seçik bir biçimde belirte-

bilmelidir. Kuşkusuz, teması belirgin olmayan türlü yorumlara kaçan eser ya da metinler yanlış anlamalar doğuracağı için başarılı sayılmaz.

Yazarlar, okurları ile bir fikir ve duygu alışverişi içinde olurken eserlerinde onlara, sırasında sorunlarını gösterir, sırasında çalışma zevki verir, sırasında insan sevgisini ve saygısını işler. Gene yaşam zevki, aile, yurt, ulus ve doğa sevgisi, emek veren insana değer verme, güzelliğe, sanata karşı duyarlık ve bağlılık, cesurluğa, kahramanlığa değer ve saygı, kişisel girişime ve çalışkanlığa önem verme Atatürk ilkelerine bağlılık v.b. gibi tümünden işlenen örnekler olarak gösterilebilir.

Kuşkusuz somut, kısa, özlü eser yazarak amaca ulaşmak kolay değil. Evrensel değerlere yer vermek te gerekir. Temelde çocukları yazgıcılığa, uyduculuğa götürmemelidir. Akla kara, kötü ile iyi gibi kesin ayrımı yerine esneklik olmalıdır. Çocuğu koşullandırmaya götürür. Herşeyi sınıfsal açıdan görmek doğru değildir. Politik güdümlülük de olmamalıdır.

Kahramanlar, olayı yaşayan kişiye denir. «Roman, öykü, tiyatro ve benzeri edebiyat türlerinde başından olaylar geçen kişiye kahraman denir.» (Türkçe Sözlük, 1974).

Eserlerdeki kahramanlar gerçeğe yakın ya da gerçek olmalıdır. (Masal dışı) Az sayıda kahraman bulunmalı. Bir yada iki yabancı dilden yazılan çevirilerdeki kahramanlar, türkçeleştirilmeli konusunda aşırılığa kaçmamalı (yaşlı kadın, pembe çocuk, ihtiyar, çoban v.b.) kısa bir giriş gelişme düğüm ve çözüm.

Plan : Yazmada düzeni sağlayan ve amaca götüren bir araçtır saptanan konu, çocuk kitaplarında basit olmalıdır. Tema belirlenir. Giriş, gelişme ve sonuç dengelenir.

Türk Dil Kurumu sözlük'üne göre **üslup** "oluş veya yapış tarzı"; bir sanatçının, bir sanat çeşidinin veya bir sanat devrini özetliyendir. Üslup sözlük anlamıyla bir şeyin yapış ya da oluş biçimidir.

Üslup ve Dil : Üslup her yazarın kendine özgü kişisel anlatım biçimidir. Buffon (Üslup için "Üslûb-i beyan aynıyle insandır) derken aynı gerçeği dile getirmiş oluyor. Başarılı bir yazıda güzel bir üslup sağlamanın koşulları, anlatımda açıklık, duruluk, akıcılık, yalnlık, kişisellik bulunmasıdır. Yazardan yazara değişiklik gösteren üslup özelliklerinde ise onların eğitim düzeyleri ve kişisel zevklerinin de payı büyüktür. Üslûbu belirleyen en önemli etmen ise dildir. Dili oluşturan tümcelerdeki sözcükler ve bu sözcükler arasındaki anlam ve ses ilişkileri özellikle çocuk yayınlarında üzerinde titizlikle durulması gereken ana noktalarıdır.

Çocuk yayınlarında cümleleri, bir yığın edebi sanatlarla süslemek ve sanat yapmak son derece sakıncalıdır. Fikirler arasındaki bağlantıyı iyice belirtmek için duygu, düşünce ve görüşler kısa cümlelerle anlatılmalıdır. Cümlelerde gereksiz sözcüklere yer vermemelidir. Gerçek üslup gereksiz ve bayağı olan her sözcüğü reddeder usta yazarların el yazılarının incelenmesi bize müsveddelerindeki bazı sözcüklerin sonradan atıldığını gösteriyor. (*) Pascal, "İnsan, doğal üslubu gördüğü vakit hem şaşırır, hem memnun olur; Çünkü, bir yazar göreceğim diye beklerken, karşısında bir insan bulmuş olur" der.

Dil canlı bir varlıktır. Özellikle çocuk yayınlarında bu canlı yaşayan dili kullanmak gerekir. Eskimiş, yıpranmış sözcüklerle yüklü bir anlatım çocuklarda okuma isteği yerine okuma isteksizliği doğurur. Çocuk yayınları çağdaş bir anlatımla ve kısa yalın cümlelerle yazılmalıdır.

Bu cümlelerde gereksiz sözcüklere yer vermekten kaçınılmalı ve çocukların sözcük haznelerini zenginleştirecek fakat kavramları engellemeyecek biçimde sözcük ve deyimler kullanılmalıdır. Anlatım tek özne ve tek yüklemden oluşan kısa özlü cümlelerle yapılmalıdır.

Çocuk kitaplarında üslubu canlı kılabilmek için beş duyuya seslenen bir dil kullanmak yerinde olacaktır.

Beş duyuyla ilgili sözcüklerle örülü cümlelerden oluşan bir anlatım özellikle öykü, masal ve güldürü türü için geçerlidir. "Çocuklar uzaklardaki bir yıldızın göz kırpmasını, zillerin neşeli seslerini, bir hayvan postunun gıdıklamasını, olmuş meyvelerin kokusunu ve soğuk sütün tadını anlatan öyküleri okumayı çok severler." (**)

Böylece okul öncesi ve ilk okulda dilin çok önemli olduğu ve çocuğa ana dilini en doğru biçimde öğrenirken ders kitapları yanında bu tür resimli kitaplardan yararlanması gereği açıkça belirlenmiş olmaktadır.

(*) Yazılı ve Sözlü Anlatım Ankara 1972, Enise Kantemir.

(**) Eğitim Malzemelerini Hazırlamada Yazarın El Kitabı, Ankara 1962, s. 134.